

Komentar in karta: 2/64

SLA V164.01 'stranišče'

Matej Šekli

1. Gradivo

Na karti so predstavljeni leksemi za pomen 'prostor za opravljanje potrebe', knj. *stranišče* (*t*). V slovenskih narečjih se zanj najpogosteje pojavljajo številne glasovne različice iz nemščine prevzetih besed kot *lajbelj*, *lajben*, *lajden*; *jevželj*, *vevželj*, *hajzelj* in izpeljanka iz slednjega *hajzeljc*. Pogosto se pojavlja tudi nemška izposojenka *sekret* in njene ne povsem jasne glasovne različice *cekret* in *cenkret* ter *šekret* in *šenkret*, morda nastale s predružačtvijo zaradi tabuja. Pogosto je tudi domače *stranišče*, pri čemer ni povsem jasno, ali je beseda povsod ljudskega izvora ali je prevzeta iz knjižnega jezika (prevzem iz knjižnega jezika je mogoče predpostaviti predvsem v točkah, v katerih se pojavlja kot drugi leksem ob starejši izposojenki iz nemščine). Druga, manj pogosta poimenovanja so redkeje domača, pogosteje prevzeta iz stičnih jezikov in narečij. Domača poimenovanja so *srednik*, *sredovnjak* in *sernik*, *sralnjak* ter v točkah, ki niso v jezikovnem stiku s knjižno hrvaščino, *zahod*, zelo verjetno tudi *sarmačka hiža*. Izposojenke so *bajarč*, *kondot* in *gabinet* iz romanskih jezikov ter *aport*, *optrit*, *ganek* in *klozet* iz nemščine.

2. Morfološka analiza

stranišče < *storn-išč-e 'prostor, ki je stran od ostalih' ← *storn-ь 'stran'

sernik < *ser-ьn-ik-ь ← *sbr-a-ti *serǫ (< *ser-jǫ) 'srati'

sralnjak [sraŋnjak] < *sbr-a-l-ьñ-ak-ь ← *sbr-a-ti *serǫ (< *ser-jǫ) 'srati'

srednik < *serd-ьn-ik-ь ← *serd-a 'sredina' (v posameznih govorih se pojavljajo različne glasovne različice, nastale po neregularnih glasovnih spremembah, ki so morda povezane s tabujem oziroma z naslonitvijo na slov. *srati*; v T057 *sirîdnik* izkazuje vrinjeni *i*, prim. tip *čirišnja* (Steenwijk 1992: 247), *sirînek* pa še poenostavitev soglasniškega sklopa $dn \geq n$, v T058 *sarînek* izkazuje vrinjeni *a* in poenostavitev soglasniškega sklopa $dn \geq n$, *sarîmnek* pa tudi disimilacijo $dn \geq mn$)

sredovnjak < *serd-ov-ьñ-ak-ь ← *serd-a 'sredina' (v posameznih govorih se pojavljajo različne glasovne različice, nastale po neregularnih glasovnih spremembah, ki so morda povezane s tabujem oziroma z naslonitvijo na slov. *srati*; v T074 *seri:duñak* z vrinjenim *e*, v T075 *seriétuñak* še z nepričakovanim *t*)

zahod < *za-xod-ь ← *za-xod-i-ti ← **za-* 'za' + *xod-i-ti 'hoditi' ali hrv. *záhod* 'stranišče'

lajbelj < *(*lajblj*)-ь ← bav. nem. *Läublin* 'stranišče'

lajben < *(*lajbn*)-ь